

Öğrenci Velilerinin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerine Karşı Tutum Düzeylerinin Dini Tutum Düzeyleriyle İlişkisi (Ön Araştırma)

NURULLAH ALTAŞ
DR., ANKARA Ü. İLAHİYAT FAKÜLTESİ
e-mail: atlas@divinity.ankara.edu.tr

abstract

The Correlation of the Attitude Levels of Guardians of Students toward 'Primary Education Religious Culture and Ethics Course and Ethics Course' with the Religious Attitude Levels. Courses of religious culture and ethics' which have been instructed in Turkish Education since 1982 had been discussed from various directions. Nevertheless in these discussions attitude of guardians of students to these lectures and reasons of attitudes were not investigated sufficiently. The aim of the study is only to investigate the attitudes of guardians of primary school students towards religious education and to compare these attitudes with religious attitudes and traditional religious attitudes. In order to determinate countereffect between two attitudes, two different tools of measuring have been developed. Finally, the validity and reliability of these tools of has been tested on the samples.

key words

Religious Culture, Religious Education, Attitudes of Guardians of Students, Traditional, Tools of Measuring, Testing.

A. Giriş

İlköğretim okullarında 1982 yılında zorunlu dersler arasına alınan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri bu tarihten beri eğitim çevrelerinde tartışmaların odağında bulunmaktadır. Zorunluluğu, hukukiliği ve bilimsel dayanaklarının sorgulanmasının yanında okul çatısı altında yapılması ve yapıma yöntemleri din öğretimini, akademik alanda bir çok araştırma ve toplantının merkezine yerleştirmiştir. Yapılan bu toplantılarda, konu tartışılırken öğrenci velilerinin görüş ve değerlendirmeleri ile bu değerlendirmelerin hangi faktörlere bağlı olarak farklılık gösterdiği çok fazla ön plana alınmamıştır. Din eğitimi bilimcileri de içinde olmak üzere yurdumuzda sosyal bilimcilerin bu konu üzerinde söylediği sözlerin önemli bir bölümü kişisel gözlemlere dayalı olarak karşını-

za çıkmaktadır. Kişisel gözlemlere dayalı yorumların ön plana çıkarılması, biraz da alandan elde edilen araştırmalara dayalı bilimsel birikimin yetersizliğinden kaynaklanmaktadır.

Alan araştırmaları elbette genel hakkında tam bir fikir veremez. Ancak, özellikle istatistiksel yöntemler için içine girdiği zaman, bir olay veya olguyla bağlantılı faktörlerdeki farklılaşmalar konusunda önemli bulgular elde etme imkanımız bulunmaktadır. Elde edilen bu bulguların aynı konuya ilişkin farklı araştırmalardan elde edilecek olanlarla desteklenmesi veya yanlışlanması veya zaman içindeki değişimlerin gözlenmesi alan araştırmalarındaki sistematikliğe ve sürekliliğe bağlıdır. Yapılan araştırmalara harcanan zaman ve ekonomik maliyetin boşa gitmemesi, bahsettiğim sistematiklik ve sürekliliğin sağlanması ile mümkün olacaktır.

Öğrenci velilerinin din öğretimi ve din kültürü öğretimine ilişkin tutumlarını ölçmek amacıyla başladığımız araştırmanın ilk aşamasında tutumları ölçebilecek bir ölçek geliştirerek Ankara ilindeki ilköğretim okullarında çocukları okuyan veliler üzerinde bir ön uygulama gerçekleştirdik. Araştırmamızın daha sonraki aşamalarında ise geliştirilen bu ölçeği farklı illerde ve özellikle farklı kültürel yapıya sahip bölgelerde uygulayarak velilerin tutumlarının değişmesine sebep olan değişkenler belirlenecektir.

1. Problem

İlköğretim aşamasındaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri 4-5-6-7 ve 8. sınıflarda okutulmaktadır. Öğrenciler, yaklaşık 10 yaşından itibaren örgün eğitim bünyesinde din öğretimi ile karşılaşmaktadırlar. Bu yaşta din öğretimine başlamak için erken kabul edenler bulunmakla birlikte geç olduğunu düşünenler de bulunmaktadır¹. Ancak, ülkemiz şartlarında düşünüldüğünde bizce öğrencinin din öğretimi ile tanışması oldukça geç bir dönemde gerçekleşmektedir. Çünkü öğrenci, daha okula başlamadan önce çevresinde dini kavramlarla karşılaşmakta, ailesinin sosyal özelliklerine göre bir takım dini törenlere katılmakta hatta informal düzeyde bile olsa din eğitimi almaya başlamaktadır. Beyza Bilgin, din öğretimi ne zaman başlamalı sorusunu cevaplarken, bireyin dinle ilgili sorularının başlamasını başlangıç noktası olarak belirlemektedir². Gerçekten de yetişmekte olan birey, dinle ilgili sorularını okul içindeki derslerin de yardımı ile cevaplama süreci içine giremediği zaman farklı arayışlara

¹ Bu konuda yapılan tartışmalar için bkz. Beyza Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, Yeni Çizgi Yayınları, Ankara 1995, 120-128

² Bilgin, 120

girecek, belki de sağlıksız koşullarda elde edilen bilgiler yardımı ile bu sorularına cevap arayacaktır.

Din öğretiminin başlama yaşı ile birlikte ilköğretim çerçevesi içinde yürütülen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi programlarını şekillendiren hukuki düzenlemeler ve uygulanan programlar tartışmaların odağında yer almaktadır. Anayasal düzenleme ile bu derslerin zorunlu olması ve anayasal düzenlemede mezhepler üstü bir çerçeve çizilmesine rağmen oluşturulan programlarda, yazılan ders kitaplarında ve uygulamalarda mezhebi bir anlayışı yansıtan unsurlar siyasal ve akademik alanlarda tartışma konusu olmuştur. Ancak giriş bölümünde de belirlediğim gibi bu tartışmalarda velilerin beklentilerine istenen düzeyde yer verilmemiş, araştırmalar yerine bireysel gözlemlere dayalı bilgilere dayanılarak değerlendirmeler yapılmıştır.

Velilerin din öğretimine karşı tutumlarını belirlemede bir çok faktörün etkili olduğu kabul edilebilir. Sahip oldukları din anlayışı, din hakkındaki bilgileri, dini tecrübe düzeyleri veya dini tutum düzeyleri başta olmak üzere, sosyo-kültürel çevre, belki de o anda kamuoyunun tartıştığı bir konu çerçevesinde yapılan yönlendirmeler, velinin kendi din eğitimi tecrübeleri, yetiştirmekte olduğu çocuğuna kazandırmak istedikleri... vb. bir çok faktör sayılarak liste uzatılabilir. Yapılacak araştırmaların tüm bu faktörlerin etkisini birlikte ortaya koyması mümkün olmadığı gibi araştırma sonrasında orya çıkan yeni gelişmeler de beraberinde yeni faktörleri gündemimize sokabilir. Bununla birlikte yine de velilerin din eğitimine ve okullarda yürütülmekte olan din öğretimi etkinliklerine karşı tutumlarının ölçülmesi ve bu tutumları açıklaması muhtemel faktörleri gözlemlerden başlayarak belirlemesi, bu faktörlerin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını ve tutumları açıklama oranlarını ölçmeyi hedefleyen araştırmalara başlanması gerekmektedir.

Böylece program değerlendirme çalışmalarında, öğretim çevresinin önemli bir unsuru olan velilerin görüşleri de sisteme bilimsel verilere dayalı olarak aktarılmış olacak ve toplumsal kabul de belirli ölçülerde sağlanmış olacaktır. Bu çerçevede araştırmamızın problemi, velilerin din öğretimine, özellikle ilköğretim düzeyinde yürütülen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretimine karşı tutumları üzerine kurgulanmıştır. Araştırma boyunca *Velilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi tutum düzeylerinin dini inanç düzeyi ve din anlayışı olarak muhafazakarlık düzeyi ile bir ilişkisi bulunmakta mıdır?* sorusuna cevap aranacaktır.

2. Yöntem

Araştırmamız için Ankara iline bağlı ilköğretim okullarında çocukları olan 102 öğrenci velisi örneklem olarak belirlenmiştir. Bu belirlemede, Ankara

Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği son sınıf öğrencilerinin "Öğretmenlik Uygulaması" dersi için gittikleri ilköğretim okulları ön plana çıkmıştır. Velilere üç bölümden oluşan bir ölçme aracındaki soruları cevaplamaları istenmiştir. Birinci bölümde velilerin kişisel özelliklerine ilişkin on soru yer almaktadır. İkinci bölümde ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi derslerine karşı tutumlarını ölçme amacıyla, likert tipi ölçek hazırlama yöntemine dayalı olarak hazırlanan 20 soru bulunmakta, üçüncü bölümde ise dini tutumları ölçmek için yine likert tipi 24 ölçek sorusu hazırlanmıştır.

Velilerin cevaplama sonucunda toplanan veri toplama araçlarındaki veriler, SPSS paket programında faktör analizine tabi tutulmuş, ölçeklerdeki alt faktörler belirlendikten sonra faktörlerin kendi aralarındaki ilişkileri ve velilerin kişisel özelliklerine göre farklılaşmaları istatistiksel olarak analiz edilmiştir. Bu analizler alt faktörler hakkında bilgi verilirken ayrı ayrı açıklanmış ve yorumlanmıştır.

3. Hipotezler

Araştırma boyunca sınavacağım temel hipotezler şunlardır:

- Velilerin din kültürü ve ahlak bilgisi derslerine karşı tutum düzeyleri, cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.
- Velilerin din kültürü ve ahlak bilgisi derslerine karşı tutum düzeyleri, sosyo-ekonomik düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.
- Velilerin din kültürü ve ahlak bilgisi derslerine karşı tutum düzeyleri, almış oldukları eğitimlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.
- Velilerin din kültürü ve ahlak bilgisi derslerine karşı tutum düzeyleri, mesleklerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.
- Velilerin din kültürü ve ahlak bilgisi derslerine karşı tutum düzeyleri, okul dışında din eğitimi alıp almamalarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.
- Velilerin din kültürü ve ahlak bilgisi derslerine karşı tutum düzeyleri ile dini tutum düzeyleri arasında pozitif bir ilişki vardır.
- Velilerin dini tutum düzeylerindeki artışla, din kültürü ve ahlak bilgisi derslerine karşı olan tutumlarındaki artış anlamlı bir şekilde açıklanır.

4. Temel Kavramlar

a. Tutum

Tutum, sosyal bilimlerde çokça karşımıza çıkan tanımı üzerinde görüş birliği sağlanamayan kavramlardandır. Freedman, Sears ve Carlsmith tutumu “bilişsel ve duygusal öğeleri bulunan ve davranışsal bir eğilim içeren oldukça kalıcı bir sistem” olarak tanımlamaktadırlar³. Smith’in tanımına göre ise “ bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilim”dir⁴. Günümüzde de sosyal psikologlar tarafından kabul gören bu tanıma göre tutum, bireye aittir ve onun bir nesneye ilişkin düşünce, duygu ve davranışlarına bir bütünlük, bir tutarlılık getirir. Bireyin tutumlarını gözle görebilmek mümkün değildir. Tanımda “bireye atfedilen” ifadesi de, tutumun bireysel bir yaşantı olduğunu ve bunun gözle izlenemediğini vurgulamaktadır⁵.

Tanımlardaki ortak unsurlardan hareket ettiğimizde bilişsel, duygusal ve davranışsal olmak üzere üç öğeden söz etmemiz mümkündür. Bu varsayımın göre bireyin bir konu ile ilgili bildikleri o konuya olumlu bakmasını gerektiriyorsa (bilişsel öğe), birey o konuya ilişkin olumludur (duygusal öğe). Bunu sözleri ya da davranışları ile gösterir (davranışsal öğe)⁶. Tutumlar yalnızca bir davranış eğilimi ya da sadece bir duygu değil, biliş-duygu-davranış eğilimi bütünlümesidir⁷.

2. Dini Tutum

Din, bireyin yaşamını anlamlandırmasında kaynak olarak kullandığı önemli olgulardan birisidir. Yaşamın temel sorularının cevaplandırılmasında dini kaynakların sunduğu bilgilerden de yararlanılarak duygu ve davranış biçimleri geliştirilmektedir. Genellikle de bu tutumların sosyal hayatın parçası olan farklı alanlardaki tutumların oluşumunu da etkilemektedir. Çalışmamızın ana eksenini oluşturmadığı için bu alanda ayrı bir tutum ölçeği geliştirmemiş olmamıza rağmen, özellikle ülkemizde yapılan dini tutum ölçeği geliştirme çalışmalarının henüz standardize edilmiş ürünler vermediğini, pilot niteliğinde bir çok çalışma bulunduğunu söylememiz gerekmektedir. Din ve dindarlık

³ Ezel Tavşancıl, *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*, Nobel Yayıncılık, Ankara 2002, 67

⁴ Çiğdem Kağıtçıbaşı, *Yeni İrsan ve İrsanlar*, 10. Baskı, Sosyal Psikoloji Dizisi 1, İstanbul 1999, Evrim Basım Yayın Dağıtım, 102

⁵ Tavşancıl, 67

⁶ M. Inceoğlu, *Tutum, Algı, İletişim*, Verso Yayıncılık, Ankara 1993, 15

⁷ Kağıtçıbaşı, 103

ölçmeyi amaçlayan bu çalışmaların, henüz geniş örneklemeler üzerinde uygulanarak ve tekrarlanarak standardize edilmesi yönünde bir çaba bulunmamaktadır. Bundan dolayı, almış olduğumuz ölçüklerin uygulanması sonrasında birbirine yakın sonuçlar alınamamaktadır. Biz bu alanı çalışma kapsamı dışında tutarak Doç. Dr. Niyazi Akyüz'ün uygulamakta olduğu bir ölçüğü teorik yaklaşımlara dayanarak iki ayrı grupta düzenleyerek uygulamayı tercih ettik.

3. Din Eğitime Karşı Tutum

Din eğitimi kavramı, bireyin dini davranışlarında kendi yaşantıları yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme denemeleri⁸ olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım, informal etkilenmeleri doğal olarak dışarıda bırakmakta ve okulda örgün eğitim çatısı altındaki etkinliklere işaret etmektedir. Dolayısıyla bireylerin din eğitimine karşı tutumlarından söz ettiğimizde okul çatısı altındaki etkinliklere karşı tutumlarından bahsediyoruz demektir.

Ancak insanların bu tutumlarının iki yönlü olduğunu varsaymaktayım. Birinci yön üzerinde bireylerin din öğretiminin okul çatısı altında olması gerektiğine ilişkin inançları, bu inancın kaynağı olan bilgileri, bilgi ve inanç doğrultusunda hangi davranışları sergiledikleri gibi din öğretimine karşı genel bir tutum bulunmaktadır. İkinci yön üzerinde ise mevcut uygulama biçimine ilişkin tutumlar bulunmaktadır. Yani uygulamadaki programlardan, ders kitaplarından memnuniyet, öğretmenlerin yeterliği, okul yönetimlerinin bu öğretim alanına ilişkin ilgilerine karşı tutumlar kastedilmektedir. Öğretim sistemi içinde çocuğu bulunan velilerin din eğitimi alanına ilişkin tutumlarının ölçülmesi bu alandaki ilk çalışmadır. Dolayısıyla pilot niteliğinde yapmış olduğumuz bu araştırmadan hareket edilerek geniş örneklemeler üzerindeki uygulamalarla daha sağlıklı sonuçlar elde edilebileceğini düşünmekteyim.

B. Araştırmaya Katılan Velilerin Kişisel Özellikleri

Tablo 1. Velisi Olduğu Öğrencinin Sınıfı

Öğrencinin Sınıfı	f	%
1 İlköğretim 6	55	53,9
2 İlköğretim 7	30	29,4
3 İlköğretim 8	17	16,7
Toplam	102	100,0

⁸ Cemal Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, 2. Baskı, Pegem-A Yayıncılık, Ankara 2002, 23

Tablo 1’de de görüldüğü gibi araştırmamıza katılan velilerin çocukları ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıfa devam etmektedirler. Bu öğrencilerden % 53.9’u 6, %29.4’ü 7 ve %16.7’si ise 8. sınıf öğrencisidir.

Tablo 2. Velinin Cinsiyeti

Velinin Cinsiyeti	f	%
1 Erkek	43	42,2
2 Kadın	59	57,8
Toplam	102	100,0

Araştırmaya katılan velilerin %42.2’si erkek, %57.8’i ise kadınlardan oluşmaktadır (Bkz. Tablo 2). Bu rakamlar, öğrencilerin okulla ilgili sorunlarıyla annelerin babalara oranla daha fazla ilgilendiklerinin de bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Tablo 3. Gelir (Recode)

Öğrenci Ailesinin Gelir Durumu	f	%
1 Çok düşük gelir grubu (300 Milyon ve altı)	16	15,7
2 Düşük gelir grubu (301-500)	26	25,5
3 Orta gelir grubu (501-700)	13	12,7
4 Yüksek gelir grubu (701-900)	20	19,6
5 Çok yüksek gelir grubu (901 Milyon ve üstü)	27	26,5
Toplam	102	100,0

Velilerin gelir dağılımına ilişkin rakamlar, açık uçlu olarak alınan rakamların yukarıdaki aralıklara göre yeniden kodlanması sonucu elde edilmiştir. Velilerin gelirlerinin ortalaması 730 milyon olarak hesaplanmış ve bu rakamın orta nokta kabul edilerek iki yüz milyon artırılarak ve azaltılarak beş gelir grubu oluşturulmuştur.

Tablo 4. Velinin Eğitim Durumu (Recode)

Öğrenci Velisinin Eğitim Durumu	f	%
1 Okuma Yazma Bilmeyenler, Yalnızca okuyazar olanlar ve ilkökul Mezunları	25	24,5
2 Ortaokul Mezunu	14	13,7
3 Lise Mezunu	34	33,3
4 Üniversite Mezunu ve Lisansüstü Mezunları	29	28,4
Toplam	102	100,0

Velilerin eğitim durumları incelendiğinde en büyük grubu %33.3 ile lise mezunlarının oluşturduğu görülmektedir. Bu grubu 528.4 ile üniversite ve üstü öğrenime sahip olanlar, %24.5 ile ilk okul ve altı öğrenim grubu ve %13.7 ile ortaokul mezunları izlemektedir.

Tablo 5. Veli Okul Dışında Din Eğitimi Aldı mı?

Öğrenci Velisi Okul Dışında Din Eğitimi Aldı mı?		f	%
1	Evet	53	52,0
2	Hayır	49	48,0
	Toplam	102	100,0

Araştırmamıza katılan velilerin okul dışında din eğitimi alanların oranı yarıdan biraz fazladır (%52.0). Geriye kalan yarıya yarını ise okul dışında din eğitimi almamıştır. Bu din eğitimi ise ailede, camilerde yaz kurslarında veya bir yıllık Kur'an Kursları aracılığıyla edinilmiştir.

Tablo 6. Veli Dinle İlgili Kitap Okur mu?

		f	%
1	Evet	90	88,2
2	Hayır	12	11,8
	Toplam	102	100,0

Araştırmamıza katılan velilerin tamamına yakını dinle ilgili kitaplar okuduklarını belirtmişlerdir (%88.2). Dinle ilgili kitap okumadıklarını belirtenlerin oranı ise %11.8'dir. Bu rakamlar bize araştırma örnekleminizin önemli oranda dinle ilgilenen bir grup olduğunu göstermektedir.

B. Velilerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerine Tutumları (Ölçek Geliştirme)

"Velilerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerine Tutumları" ismini vermiş olduğumuz ölçekte bulunan 20 soru temel bileşenler metodu ile incelenerek faktör analizine tabi tutulmuş ve bu ölçekten iki alt boyut elde edilmiştir. Bu sonuçların yorumlanabilir olup olmadığına ise Ki-Kare Testi sonuçlarına bakarak karar verilmiştir (Barlett Ki-Kare: 811.549; df: 190; $p < 0.0001$). Barlett testi sonuçları istatistiksel açıdan anlamlı olduğu için faktör analizi sonuçlarının yorumlanabilir olduğu anlaşılmıştır.

Kaiser-Meyer-Olkin katsayısı ise 0.82 olarak ölçülmüştür. Örneklemden elde edilen verilerin yeterliğini saptamak amacıyla yapılan bu testte elde edilen değer 1'e yakınlığı nisbetinde ölçeğin yeterliği yükselmektedir. KMO katsayısı 1-0.90 arası ise yeterlik mükemmel, 0.90-0.80 arasında çok iyi kabul edilmektedir⁹. Yapılan faktör analizinde elde edilen KMO katsayısı bizim ölçeğimizden elde edilen verilerin çok iyi derecede yeterli olduğunu göstermektedir. Ölçek içindeki bulunan "Çocuğum karşılaştığı problemlerin çözü-

⁹ Tavşancıl, 50

münde DKAB derslerinden yararlanmaktadır” maddesi her iki faktörde de yüksek yük değerine sahip olduğundan binişik kabul edilmiş ve bu madde çıkartılarak faktör analizi yeniden yapılmıştır.

Tüm testin Cronbach Alfa iç tutarlık değeri ise 0.8309 olarak hesaplanmıştır. Her bir faktör için Alfa değeri ise faktör yük değerlerini gösteren tabloların altında verilmiştir.

Velilerin likert tipi ölçekte almış oldukları puanların ortalamaları alındıktan sonra yapılacak değerlendirmede aşağıdaki puan aralıkları esas alınacaktır:

- 1.00-1.79 = Kesinlikle Katılmıyorum
- 1.80-2.59 = Katılmıyorum
- 2.60-3.39 = Kararsızım
- 3.40-4.19 = Katılıyorum
- 4.20-5.00 = Tamamen Katılıyorum

1. Faktörler ve Faktör Özdeğerleri

“Velilerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimine Tutum Ölçeği” isimli ölçeği oluşturan faktör adları, özdeğerleri ve ağırlıkları tablo 8’de verilmiştir. Bu tablodan da izleneceği gibi ölçeğimiz içinde iki ayrı alt boyut ortaya çıkmıştır.

Tablo 7. Velilerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerine Tutumları Ölçeği Faktör Özdeğerleri ve Açıkladığı Varyans

Faktörler	Faktör Özdeğerleri	Varyans Oranı (%)	Kümülatif (%)
1. Faktör: İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Etkinliklerine Karşı Tutum	5.769	30.362	30.362
2. Faktör: Din Öğretimine Karşı Genel Tutum	2.812	14.799	45.161

2. Faktör 1: Velilerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretiminin Uygulanmasına Yönelik Tutumları

Tablo 8, yapılan faktör analizi sonucunda 1. faktör içinde yüksek yük değerine sahip olan maddelerin ilk analizde ve rotasyon sonrası aldıkları değerleri vermektedir. Tablo incelendiği zaman bu faktör içinde yer alan maddelerin bir kısmının mevcut programlara, uygulamadaki ders kitaplarına, öğretmenlerin kullandıkları materyallere, öğretmen-veli işbirliğine ve okul yönetimlerinin derslerin etkinliği için katkılarına velilerin bakış açılarını merkeze alarak ölçme yapmayı hedeflediği görülmektedir. Diğer maddeler ise programın İslam dininin, diğer dinlerin, mezheplerin, din ve ahlakla ilgili konuların anlatımındaki yeterliğine bakış açısını ölçmede temel almaktadır.

Tablo 8. Velilerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretiminin Uygulanmasına Yönelik Tutumları

	Faktör I: İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretiminin Uygulanmasına Yönelik Tutum Maddeleri	Birinci Faktör Yük Değeri	Rotasyon Sonrası	Madde Toplam Korelasyonu
1	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri mevcut programlar açısından yeterlidir	.717	.716	.6333
2	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitapları bu haliyle yeterlidir	.706	.715	.6287
3	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri İslam dini hakkında yeterince bilgi vermektedir	.759	.760	.6999
4	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerini okutan öğretmenler bu dersin sunumunda yeterlidir	.630	.636	.5537
5	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin kullandıkları materyaller yeterlidir	.771	.768	.6957
6	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin etkin yürütülmesi için okul idareleri gereken ilgiyi göstermektedir	.759	.769	.7081
7	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenleri derslerin daha etkin yürütülmesi için velilerle işbirliği sağlamaktadır	.369	.351	.3033
8	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri İslamiyet dışındaki dinlerin anlatımında yeterlidir	.502	.500	.4289
9	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri İslamiyet içindeki farklı mezhep ve dini anlayışların anlatımında yeterlidir	.720	.703	.6333
10	Din Kültürü ve Ahlak Bil. derslerinde sınıf dışı etkinlikler (cami vb. dini yapıların ziyaret edilmesi) yeterince kullanılmaktadır.	.507	.506	.4432
11	Çocuğumun edinmesi gereken dini bilgiler açısından okuldaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri yeterlidir	.757	.764	.6776
12	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretimi, din ve ahlakla ilgili konuların sunumu açısından bu haliyle iyidir	.679	.692	.5924

Cronbach Alpha: .8809

Birinci faktör içinde yer alan tutum maddelerinde en yüksek tutum düzeyi dersi okutan öğretmenlerin sunumunda yeterli oldukları yargısında karşımıza çıkmaktadır. Bu madde ile birlikte DKAB öğretiminin din ve ahlakla ilgili konuların sunumunda yeterli olduğu, DKAB'ın İslam dini hakkında yeterince bilgi verdiği, DKAB öğretiminde kullanılan materyallerin yeterli olduğu ve nihayet DKAB programlarının yeterli olduğu velilerin birbiri ardınca yüksek tutum düzeylerine sahip olduğu maddeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Saydığımız bu maddelerin tamamında velilerin tutum düzeyi "katılıyorum" kategorisine karşılık gelmektedir. Tablo 10'da sunmuş olduğumuz madde ortalamalı incelendiği zaman sadece DKAB dersleri öğretimi çerçevesinde yürütü-

len sınıf dışı etkinliklerin yeterliğine ilişkin tutum düzeyi ortalaması “katılmıyorum” kategorisine karşılık gelmekte, diğer maddeler ise orta düzey olan “kararsızım” kategorisine eşdeğer olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ölçeğimizin faktör analizi sonucu çıkan 1. faktör’de yer alan maddelerin “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretiminin Uygulanmasına Yönelik Tutum”u ölçmedeki güvenilirliğinin test edilmesi sonucu elde edilen Cronbach Alfa iç tutarlık değeri 0.88’dir. Bu rakam bize 1. faktör’de ortaya çıkan ölçeğin yüksek düzeyde güvenilir olduğunu göstermektedir.

Tablo 9. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Etkinliklerine Karşı Tutum Maddeleri Ortalamaları

	Maddeler	f	Mean	Std	Skewness	Std. Error
1	DKAB okutan öğretmenler dersin sunumunda yeterlidir	102	3,80	1,025	-,721	,239
2	DKAB, din ve ahlakla ilgili konuların sunumunda bu haliyle iyidir	102	3,59	,958	-,670	,239
3	DKAB İslam dini hakkında yeterince bilgi vermektedir	102	3,46	1,248	-,439	,239
4	DKAB öğretmenlerinin kullandığı materyaller yeterlidir	102	3,41	1,047	-,263	,239
5	DKAB programları yeterlidir	102	3,40	1,204	-,441	,239
6	DKAB İslam dini dışındaki dinlerin anlatımında yeterlidir	102	3,31	1,186	-,235	,239
7	DKAB öğretmenleri velilerle işbirliği yapmaktadır	102	3,31	1,177	-,080	,239
8	DKAB etkinliği için okul idareleri yeterli ilgi göstermektedir	102	3,21	1,221	-,138	,239
9	Çocuğumun alması gereken bilgiler açısından DKAB yeterlidir	102	3,18	1,206	-,140	,239
10	DKAB ders kitapları yeterlidir	102	3,18	1,206	-,175	,239
11	DKAB İslam içindeki farklı mezhep ve dini anlayışların sunumunda yeterlidir	102	3,08	1,166	-,155	,239
12	DKAB derslerinde sınıf dışı etkinlikler yeterlidir	102	2,53	1,398	,581	,239

2. II. Faktör: Din Öğretimine Karşı Genel Tutum Maddeleri

Tablo 10, yaptığımız faktör analizi sonucunda 1. faktör içinde yüksek yük değerine sahip olan maddelerin ilk analizde ve rotasyon sonrası aldıkları değerleri vermektedir. Tablo incelendiği zaman bu faktör içinde yer alan maddelerin bir kısmının velilerin örgün eğitim içinde zorunlu din öğretimine karşı tutumlarını ölçmeye yönelik olduğu görülebilir. Velinin DKAB derslerinin zorunluluğunu savunma davranışı, birinci sınıftan itibaren zorunlu olması gerektiğini savunması, ders saatlerinin artırılması gerektiğini savunması gibi maddeler bunlara örnektir. Maddelerin bir kısmı ise velisi olduğu öğrenciyle

bu ders çerçevesindeki ilgisini ölçmeye yarayan maddeler bulunmaktadır. Bu maddeler aracılığıyla velinin bu derse karşı olan ilgisi ölçülmeye çalışılmaktadır. Dersin öğrencinin davranışlarına olumlu katkı sağladığı düşüncesi, öğrencinin başarısızlığının veliyi üzmesi, çocuğun ders kapsamında neler öğrendiğinin merak edilmesi gibi tutum maddeleri de söz konusu ilginin ölçülmesini hedeflemektedir.

Tablo 10. Din Öğretimine Karşı Genel Tutum Maddeleri

	Faktör II: Din Öğretimine Karşı Genel Tutum Maddeleri	Birinci Faktör Yük Değeri	Rotasyon Sonrası	Madde Toplam Korelasyonu
1	DKAB Derslerinin İlköğretim 1. sınıftan itibaren zorunlu olması gerekir	.538	.526	.3479
2	Çocuğumun DKAB Dersinde Başarısızlığı beni rahatsız eder	.587	.587	.4129
3	DKAB Dersleri çocuğumun davranışlarında olumlu bir katkı sağlamaktadır	.502	.534	.4097
4	DKAB derslerinin okulda zorunlu dersler arasında olması gerektiğini her yerde savunurum	.711	.717	.5627
5	DKAB derslerinin saatleri artırılmalıdır	.673	.656	.4236
6	Çocuğumun DKAB derslerinde neler öğrendiklerini merak ederim	.723	.726	.5314
7	Çocuğum DKAB derslerinde öğrendiklerini paylaşır	.495	.522	.3713

Cronbach Alfa: .7164

Din öğretimine karşı tutum maddelerinin ortalamaları incelendiği zaman çocuğun DKAB derslerinden başarısızlığından üzüntü duyması ile ilgili olan maddedeki tutum düzeyinin “kesinlikle katılıyorum” kategorisine karşılık geldiği görülmektedir. Yine tutum ortalamalarına bakıldığında DKAB’ın zorunluluğu, çocukların davranışlarında olumlu etki yaptığı ve çocukların DKAB derslerinde neler öğrendiğinin merak edilmesi maddelerinin “katılıyorum” kategorisinde kalmasına rağmen küçük bir farkla “kesinlikle katılıyorum” un dışında kaldığı görülmektedir (Bakınız: Tablo 11). Bu faktör içinde yer alan tutum puanlarında en düşüğü DKAB ders saatlerinin artırılması ile ilgili olanda olmasına rağmen buradaki düzey bile “katılıyorum” kategorisine karşılık gelmektedir. İkinci faktördeki tutum düzeyleri birinci faktöre göre belirgin bir yükseklik arz etmektedir.

Tablo 11. Din Öğretimine Karşı Genel Tutum Maddeleri Ortalamaları

	Maddeler	N	Mean	Std	Skewness	Std. Error
1	Çocuğumun DKAB derslerinde başarısızlığı beni üzer	102	4,35	,981	-1,981	,239
2	DKAB derslerinin zorunlu olması gerektiğini her yerde savunurum	102	4,19	,972	-1,440	,239

	Maddeler	N	Mean	Std	Skewness	Std. Error
3	DKAB dersleri çocuğumun davranışlarına olumlu etki yapmaktadır	102	4,16	1,002	-1,345	,239
4	DKAB derslerinde çocuğumun neler öğrendiğini merak ederim	102	4,16	,853	-1,090	,239
5	DKAB ilköğretim 1. sınıftan itibaren zorunlu olmalıdır	102	3,80	1,211	-,877	,239
6	Çocuğum DKAB derslerinde öğrendiklerini benimle paylaşır	102	3,68	1,252	-,843	,239
7	DKAB ders saatleri artırılmalıdır	102	3,62	1,126	-,384	,239

C. Velilerin Dini Tutumları

Velilerin dini tutumlarını ölçmek amacıyla bir ölçek geliştirme çalışması yapmak bizim çalışmamızın sınırları dışında olduğu için yapılmış çalışmalardan yararlanma yolunu tercih ettik. Bu anlamda Doç. Dr. Niyazi Akyüz'ün İlahiyat Fakültesi öğrencileri üzerinde yapmakta olduğu bir araştırmada din anlayışlarını belirlemeyi amaçlayan skaladan seçilen 24 soruluk ölçek belirledik. Bu 24 sorudan 11 tanesi inanç ve ibadetlere ilişkin ilahiyat teorisinde gerekli olduğu üzerinde görüş birliği bulunan maddelerden oluştu. Diğer 13 tanesi ise ilahiyat çalışmalarında üzerinde görüş birliği bulunmayan ama geleneksel dindarlığın önemli göstergeleri arasında bulunan maddelerden belirlendi. Bu anlamda dini tutumlar içinden iki ayrı ölçek, teorik yaklaşımlara dayalı olarak ortaya kondu. Ancak bu iki faktör dini tutumları ölçme amacıyla oluşturduğumuz ölçek için yapılan faktör analizi sonucunda alt faktörler olarak çıkmadı. Dindarlık maddelerinden "Hz. Muhammed Allah'ın Peygamberidir" ifadesi faktör yük değerinin 0.30'un altında olması nedeniyle ölçek dışında bırakılmış ve burada elimizde 10 madde kalmıştır. Şimdi teoriye dayalı olarak belirlediğimiz faktörlerin güvenilirlik çalışması sonuçlarını veriyoruz.

1. Velilerin Dini Tutumları

Velilerin dini inanca ilişkin tutumlarını ölçmek amacıyla on bir maddelik tek faktörlü bir ölçek faktör analizine alındı. Analiz sonucunda bir madde ("Hz. Muhammed Allah'ın Peygamberidir") 0.30'un altında yük değeri aldığı için ölçekten çıkartıldı. Bu madde çıkartıldıktan sonra yeniden yapılan tek faktörlü analiz sonucunda dini inanca ilişkin tutumların faktör yük değerleri ve madde toplam korelasyonu aşağıdaki gibi oluştu.

Tablo 12. Dini Tutum Maddeleri

	1. Faktör: Dini Tutum Maddeleri	Faktör Yük Değeri	Madde Toplam Korelasyonu
1	Kur'an'da anlatılan her şey doğrudur	.818	.8346
2	Ramazanda oruç tutmak benim için önemlidir	.764	.7302
3	Kur'an günümüze kadar değişmeden gelmiştir	.755	.6905
4	Günde beş vakit namaz kılmak benim için önemlidir	.750	.7198
5	İslam'ın yasakladığı konulardan uzak durmak gerekir	.736	.7305
6	Ahıret günü ve ölümden sonra hayat vardır	.720	.6315
7	Hz. Muhammed'in sevgisini kazanmak için gayret göstermek gerekir	.709	.6567
8	Allah'ın varlığına inanmak gerekir	.695	.6435
9	Allah'ın sevgisini kazanmak için gayret göstermek gerekir	.625	.6007
10	İhtiyaç sahiplerine yardımcı olmak benim için önemlidir	.422	.3548

Cronbach Alpha: .8971

Dini inançla ilgili maddelerin tamamında tutum düzeyleri "kesinlikle katılıyorum" kategorisinin içinde yer almaktadır. En yüksek tutum Allah'a inanmakla ilgili olanı, en düşüğü ise günde beş vakit namazla ilgili olanıdır (Bakınız: Tablo 13).

Tablo 13. Dini Tutum Maddelerinin Ortalamaları

	Madde	N	Mean	Std	Skewness
1	Allah'ın varlığına inanmak gerekir	102	4,87	,539	-5,518
2	Allah'ın sevgisini kazanmak benim için önemlidir	102	4,80	,468	-2,396
3	Kur'an'da anlatılan her şey doğrudur	102	4,79	,551	-2,966
4	Hz. Muhammed'in sevgisini kazanmak için gayret göstermek gereklidir	102	4,78	,519	-2,834
5	İhtiyaç sahiplerine yardımcı olmak benim için önemlidir	102	4,75	,432	-1,203
6	İslam'ın yasakladığı konulardan uzak durmak gerekir	102	4,72	,666	-3,098
7	Ramazan ayında oruç tutmak benim için önemlidir	102	4,72	,651	-3,160
8	Ahıret günü ve ölümden sonra hayat vardır	102	4,70	,657	-2,366
9	Kur'an günümüze kadar değişmeden gelmiştir	102	4,56	,885	-1,972
10	Günde beş vakit namaz kılmak benim için önemlidir	102	4,44	,929	-1,828

2. Geleneksel-İlmihalci Tutum

Geleneksel-ilmihalci tutum'dan kastedilen, bireylerin dini inanç ve düşüncelerinin şekillenmesinde geleneksel din öğretiminde belli bir dönemde etkin olan ilmihallerdeki dini bilgiler ve bu ilmihallerdeki din anlayışıdır. Aşağıdaki ölçekte yer alan maddeler, 1980'lere kadar piyasada bulunan çeşitli ilmihallerden geleneksel anlayışın uç noktası olarak kabul edilebilecek konular arasındaki görüşlerden seçilmiştir. Yakın tarihlerde bu konular artık ilahiyat alanının tartışmalı konuları arasına girmiş, kimisinde ise tamamen tersine görüşler

üzerinde uzlaşma sağlanmıştır. Bu konuların İslam Hukuku açısından tartışılması bu araştırmanın alanı dışındadır. Benim varsayımım, bu maddelerin belli bir dönemde egemen olan din anlayışını temsil eden düşünceler olduğudur.

Tablo 14. Geleneksel-İlmihalci Tutum Maddeleri

	2. Faktör: Geleneksel-İlmihalci Dini Tutum	Faktör Yük Değeri	Madde Toplam Korelasyonu
1	Namazların sünnetinin de kılınması gereklidir	.821	.7236
2	Sünnet olan ibadetleri yerine getirmek benim için önemlidir	.778	.6839
3	Ramazanda teravih namazını kılmak benim için önemlidir	.745	.6383
4	Faizli her türlü alışverişten uzak durmak gerekir	.721	.6624
5	Erkeklerin altın takınması İslam'a göre yasaktır	.700	.6608
6	Resim bulunan eve melekler girmez	.681	.6445
7	Namaz kılmayanların dini inancı zayıftır	.657	.6126
8	Kurban dinin bir emridir	.645	.5685
9	Dini nikah olmadan resmi nikah geçerli olmaz	.600	.5345
10	Dini hükümler şartlar değişince değişmez	.579	.5141
11	Cuma namazı kılmayanlar Müslüman sayılmaz	.536	.5034
12	Kolonya abdesti bozar	.493	.4453
13	Çok kadınla evlilik İslam'a uygundur	.420	.3302

Cronbach Alpha: .8774

Geleneksel-ilmihalci tutum olarak isimlendirdiğimiz bu boyutta yer alan maddeler içinde en yüksek tutum düzeyi kurban ibadeti, namazın sünnetleri, sünnet hükmündeki diğer ibadetlerle ilgili maddelerde karşımıza çıkmaktadır. Şartlar değişince dini hükümler değişmez yargısı, teravih namazı ve faizli alışverişten uzak durma davranışıyla birlikte bu maddelerde tutum düzeyleri “tamamen katılıyorum” kategorisi içinde yer almaktadır. Cuma namazı kılmayanlar Müslüman sayılmaz ve çok evlilik İslam'a göre uygundur yargıları ise en düşük tutum düzeyleri ile “katılmıyorum” kategorisi içinde karşımıza çıkmaktadır (Tablo 15).

Tablo 15. Geleneksel-İlmihalci Dini Tutum Maddeleri Ortalamaları

	Maddeler	N	Mean	Std	Skewness
1	Kurban dinin bir emridir	102	4,51	,805	-1,773
2	Namazların sünnetlerinin de kılınması gereklidir	102	4,46	,852	-1,932
3	Sünnet olan ibadetleri de yerine getirmek benim için önemlidir	102	4,40	,774	-1,363
4	Dini hükümler şartlar değişince değişmez	102	4,33	,926	-1,327
5	Ramazanda teravih namazını kılmak benim için önemlidir	102	4,27	,946	-1,367
6	Faizli her türlü alışverişten uzak durmak gerekir	102	4,26	,943	-1,351
7	Dini nikah olmadan resmi nikah geçerli olmaz	102	3,27	1,415	-,181
8	Erkeklerin altın takınması İslam'a göre yasaktır	102	3,25	1,240	-,214

	Maddeler	N	Mean	Std	Skewness
9	Namaz kılmayanların dini inancı zayıftır	102	3,17	1,365	-,094
10	Kolonya abdesti bozar	102	3,08	1,224	-,020
11	Resim bulunan eve melekler giremez	102	2,74	1,297	,258
12	Cuma namazı kılmayanlar Müslüman sayılmaz	102	2,40	1,196	,838
13	Çok kadınla evlilik İslam'a göre uygundur	102	2,23	1,371	,829

D. Velilerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Uygulamalarına Karşı Tutumları ve Din Öğretimine Karşı Tutumları İle Dini Tutumları Arasındaki İlişki

Velilerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretimine karşı tutumları ile ilgili faktörler ve dini inanç tutumları ile ilgili faktörlerin birbirleriyle ilişkisini belirlemek amacıyla yapılan korelasyon testi sonucunda araştırmamızın temel varsayımlarından birisi olan din kültürü ve ahlak bilgisi öğretimine karşı olan tutumların dini tutumlara bağlı olarak değiştiği varsayımı doğrulanmıştır. DKAB dersi uygulamalarına ilişkin olan faktörümüzle diğer faktörler arasında bir ilişki gözlenmemekle birlikte din öğretimine karşı genel tutumu ortaya koyan faktör, hem dini inanç tutumları ($r=0.53$; $p < 0.0001$) hem de geleneksel-ilmihalci tutumla ($r=0.47$; $p < 0.0001$) orta düzeyde anlamlı bir pozitif bir ilişki içindedir (Bakınız: Tablo 17). Ayrıca araştırma konumuz içinde bulunmamakla birlikte yapılan analiz sonucunda dini inanç tutumları ile geleneksel-ilmihalci tutumlar arasında da orta düzeyde ve pozitif yönde anlamlı bir ilişki belirlenmiştir ($r=0.64$; $p < 0.0001$). Bir sonraki bölümde yapacağımız Regresyon analizinde korelasyon analizi sonuçlarına göre aralarında ilişki bulunan faktörler üzerinde durulacaktır.

E. Velilerin Din Öğretimine Karşı Genel Tutumlarının Dini İnanç ve Geleneksel-İlmihalci Tutumlara Göre Regresyon Analizi

Tablo 16. Din Öğretimi Tutumları ile Dini İnanç ve Geleneksel-İlmihalci Tutum Düzeyleri Arasında Regresyon Analizi Sonuçları

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,556(a)	,309	,296	,54397

a Predictors: (Constant), Geleneksel-İlmihalci Dini Tutum Ortalamaları, Dini Tutum Ortalamaları

ANOVA(b)

Model		Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	13,130	2	6,565	22,186	,000(a)
	Residual	29,294	99	,296		
	Total	42,424	101			

a Predictors: (Constant), Geleneksel-İlmihalci Dini Tutum Ortalamaları, Dini Tutum Ortalamaları

b Dependent Variable: Din Öğretimi Tutum Ortalamaları

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	,618	,579		1,068	,288
	Dini Tutum Ortalamaları	,563	,155	,391	3,620	,000
	Geleneksel-İlmihalci Dini Tutum Ortalamaları	,203	,100	,219	2,024	,046

a Dependent Variable: Din Öğretimi Tutum Ortalamaları

Tablo 16’da sunulan veriler birlikte incelendiğinde dini inanç ve geleneksel-ilmihalci tutumların din öğretimine karşı tutumları önemli oranda etkilediği görülmektedir. Dini inanç ve geleneksel-ilmihalci tutumlar birlikte din öğretimine karşı tutumların %31’ini açıklamaktadır ($R^2=0.31$). Bu rakamlar bize din öğretimine karşı genel tutumu sadece dini inanca ilişkin tutumlarla açıklamanın mümkün olmadığını, dinin inanç dışında bir takım faktörlerin din öğretimine karşı tutumların oluşmasında etken olduğunu göstermektedir. Din öğretimine karşı tutumların oluşmasında etken olan ve araştırmamızda açıklanamayan bu faktörlerin başka araştırmalarla ortaya konması gerekmektedir.

Dini tutum ortalamalarındaki her 1 birim artış din öğretimine karşı genel tutumu 0.56 birim artırmakta, geleneksel-ilmihalci tutumdaki her 1 birim artış ise din öğretimine karşı genel tutumda 0.20 artışa sebep olmaktadır (Din Öğretimine Karşı Genel Tutum = $B(0.618) + 0.563$ Dini Tutum + 0.203 Geleneksel Din Anlayışı).

E. Din Eğitimi Tutumları-İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Tutumları-Dini Tutum ve Geleneksel Dini Tutum Düzeylerinin Velilerin Kişisel Özelliklerine Göre Farklılaşması

1. Velilerin Dini İnanç Tutumlarının Okul Dışında Din Eğitimi Alıp Almadığına Göre Farklılaşması

Tablo 18. Velilerin Dini İnanç Tutumlarının Okul Dışında Din Eğitimi Alıp Almadığına Göre Farklılaşması (İlişkisiz t-test)

Veli Okul Dışında Din Eğitimi Aldı mı?	N	Mean	S	Sd	T
Evet	53	4,8358	,38435	100	2,953•
Hayır	49	4,5816	,48291		

• $p < 0.0001$

Tablo 18’deki veriler incelendiği zaman velilerin dini inanç tutumlarının okul dışında din eğitimi alıp almadığına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı

görülmektedir. Velilerden okul dışında din eğitimi almış olanların dini inanç tutumları, okul dışında din eğitimi almayanlara göre yüksektir.

2. Velilerin Geleneksel-ilmihalci Tutumlarının Okul Dışında Din Eğitimi Alıp Almamalarına Göre Farklılaşması

Tablo 19'da sunulan veriler incelendiği zaman velilerin geleneksel-ilmihalci tutumlarının okul dışında din eğitimi alıp almamalarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Okul dışında din eğitimi alan velilerin geleneksel-ilmihalci tutum düzeyleri almayanlara göre yüksektir.

Tablo 19. Velilerin Geleneksel-ilmihalci Tutumlarının Okul Dışında Din Eğitimi Alıp Almamalarına Göre Farklılaşması (İlişkiz t-test)

Veli Okul Dışında Din Eğitimi Aldı mı?	N	Mean	S	Sd	t
Evet	53	3,7402	,71355	100	2,667•
Hayır	49	3,3815	,63858		

•p < 0.01

3. Velilerin Dini İnanç Tutumlarının Dinle İlgili Kitap Okumasına Göre Farklılaşması

Tablo 20'deki veriler birlikte incelendiği zaman velilerin dini inanç tutumlarının dinle ilgili kitap okuyup okumadıklarına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Dinle ilgili kitap okuyan velilerin dini inanç tutum düzeyleri okumayanlara göre yüksektir.

Tablo 20. Velilerin Dini İnanç Tutumlarının Dinle İlgili Kitap Okumasına Göre Farklılaşması (İlişkiz t-test)

Veli Dinle İlgili Kitap Okur mu?	N	Mean	S	Sd	t
Evet	90	4,0857	,57375	100	4,283•
Hayır	12	3,2976	,77162		

•P < 0.0001

4. Velilerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi Uygulamalarına Karşı Tutumlarının Ekonomik Durumlarına Göre Farklılaşması

Araştırmamıza katılan öğrenci velilerinin ilköğretim okullarındaki din kültürü ve ahlak bilgisi öğretimi uygulamalarına karşı tutumları ekonomik durum kategorilerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Varyansların eşitliği varsayımına göre yapılan LCD testi sonuçlarına göre bu farklılaşmanın kaynağında orta gelir grubunda bulunan velilerin DKAB dersi uygulamalarına karşı olan tutum düzeyleri ile çok düşük, düşük ve yüksek gelir grubunda bulunan velilerin tutum düzeyleri arasındaki farklılaşmadır.

Orta düzey ekonomik güce sahip olan velilerin DKAB uygulamalarına karşı olan tutum puanları diğer ekonomik gruplarda bulunanlara göre yüksektir. Yine LCD testi sonuçları yüksek gelir grubu ile çok yüksek gelir grubu arasında da tutum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşma belirlemiştir. Çok yüksek ekonomik grup içinde bulunan öğrenci velilerinin tutum düzeyleri yüksek ekonomik seviyede bulunan velilere göre yüksek görünmektedir.

Tablo 21. Velilerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi Uygulamalarına Karşı Tutumlarının Ekonomik Durumlarına Göre Farklılaşması (Anova)

	Gelir Seviyesi	N	Mean	S
1	Çok Yüksek	27	3,5031	0,77339
2	Yüksek	20	3,0333	0,65351
3	Orta	13	3,7436	0,65080
4	Düşük	26	3,1763	0,78610
5	Çok Düşük	16	3,0573	0,85240
	TOPLAM	102	3,2884	,77339

	Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	6,421	4	1,605	2,884	,026
Within Groups	53,992	97	,557		
Total	60,412	101			

Multiple Comparisons

Dependent Variable: DKAB Tutum Ortalaması

LSD

(I) GELİR (RECODE)	(J) GELİR (RECODE)	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
Çok Düşük Gelir Grubu	Düşük gelir grubu	-,1190	,2371	,617
	Orta gelir grubu	-,6863•	,2786	,016
	Yüksek gelir grubu	2,396E-02	,2502	,924
Düşük Gelir Grubu	Çok yüksek gelir grubu	-,4458	,2354	,061
	Çok düşük gelir grubu	,1190	,2371	,617
	Orta gelir grubu	-,5673•	,2534	,027
Orta Gelir Grubu	Yüksek gelir grubu	,1429	,2219	,521
	Çok yüksek gelir grubu	-,3268	,2050	,114
	Çok düşük gelir grubu	,6863•	,2786	,016
Yüksek Gelir Grubu	Düşük gelir grubu	,5673•	,2534	,027
	Yüksek gelir grubu	,7103•	,2658	,009
	Çok yüksek gelir grubu	,2405	,2519	,342
Çok Düşük Gelir Grubu	Çok düşük gelir grubu	-2,3958E-02	,2502	,924
	Düşük gelir grubu	-,1429	,2219	,521
	Orta gelir grubu	-,7103•	,2658	,009
Düşük Gelir Grubu	Çok yüksek gelir grubu	-,4698•	,2201	,035

		Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
Çok Yüksek Gelir Grubu	Çok düşük gelir grubu	,4458	,2354	,061
	Düşük gelir grubu	,3268	,2050	,114
	Orta gelir grubu	-,2405	,2519	,342
	Yüksek gelir grubu	,4698*	,2201	,035

* The mean difference is significant at the .05 level.

Tablo 21'deki veriler birlikte incelendiği zaman DKAB tutum ortalamalarının gelir gruplarına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı gözlenmektedir. Bu farkın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan LCD testi sonuçlarına göre orta gelir grubunda bulunan öğrenci velilerinin çok düşük, düşük ve yüksek gelir grubunda bulunan velilere göre yüksek DKAB tutum ortalamasına sahip olduğu belirlenmiştir. Aynı şekilde yüksek gelir grubunda bulunan öğrenci velileri, çok yüksek gelir grubunda bulunan velilere göre daha yüksek DKAB tutum ortalamasına sahiptir. Elde ettiğimiz bu bulgular, öğrenci velilerinin gelir seviyelerinin uç noktalarda bulunmasının DKAB derslerine karşı olumsuz bir tutum sergilemelerine sebep olduğu sonucuna götürmektedir.

F. Sonuç ve Değerlendirme

Ankara ilindeki ilköğretim okullarının 6, 7 ve 8. sınıflarında okumakta olan çocuğu olan 102 öğrenci velisi üzerinde "Velilerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Tutumları" isimli ölçek geliştirme amacıyla yapmış olduğumuz bu araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Velilerin ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi derslerine tutumlarını ölçmek amacıyla geliştirdiğimiz ölçek, yapılan faktör analizi sonucunda bu amacı ölçebilecek iki ayrı faktör ortaya çıkarmıştır. Her bir alt boyutun geçerlik ve güvenilirlik katsayıları yüksektir. Bu faktörlerin birincisi "Velilerin İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Uygulamalarına Tutumları" ikincisi ise "Din Öğretimine Karşı Genel Tutum" olarak isimlendirilmiştir.

2. Dini tutumların ölçülmesi amacıyla oluşturulan ölçeğin faktör analizi sonucunda anlamlı alt boyutlar oluşmadığından teorik yaklaşımlara dayanılarak tek faktörlü iki ayrı ölçek belirlenmiş, bunlardan birincisiyle velilerin dini inanç tutumları, ikincisi ile de velilerin geleneksel-ilmihalci tutum düzeyleri ölçülmüştür. Her iki ölçeğin de geçerlik ve güvenilirlikleri yüksek düzeyde çıkmıştır.

3. Oluşturulan dört ölçeğin birbirleri ilişkileri korelasyon testine tabi tutulmuş, din öğretimine tutum puanlarının dini inanç ve geleneksel-ilmihalci anlayış tutumlarıyla ilişkili olduğu belirlenmiştir. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi uygulamalarına tutum ile dini inanç ve geleneksel ilmihalci anlayış tutumları arasında ise anlamlı bir ilişki belirlenmemiştir.

4. Din öğretimine karşı genel tutumlar ile dini inanç ve geleneksel-ilmihalci anlayış tutumları arasında yapılan Regresyon analizi sonucunda dinin inanç ve geleneksel-ilmihalci anlayış tutum düzeylerindeki artışın, din öğretimine karşı genel tutum düzeylerinde artışa neden olduğu ve bu iki faktörün din öğretimine karşı tutumların yaklaşık %31'ini açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır.

5. Velilerin cinsiyet, eğitim durumu ve mesleklerinin bağımsız değişkenler olarak dini inanç, geleneksel ilmihalci anlayış, din öğretimine genel yaklaşım ve ilköğretim DKAB dersleri uygulamalarına karşı tutumlarda istatistiksel açıdan anlamlı farklılaşmalar oluşturmadığı yapılan analizler sonucunda ortaya çıkmıştır.

6. Yaptığımız araştırma, öğrenci velilerinin din öğretimi ve ilköğretim DKAB öğretimine ilişkin tutumlarının açıklamasında dini tutum ve geleneksel din anlayışı tutumlarının belirleyici olduğunu göstermiştir. Ancak, burada açıklanamayan yaklaşık %70 gibi önemli bir boşluk bulunmaktadır. Bu aşamadan sonra yapılacak araştırmalarda, velilerin Din öğretimine karşı tutumlarını etkilediği varsayılan farklı noktalara eğilinmesi ve bu noktaları belirlemek amacıyla geliştirilen ölçme araçlarıyla daha geniş bir alanın açıklanmasına yönelik çalışmaların yapılması gerekmektedir.